

SVEN RYDENFELT:

Vad valet
gäller

Höstens val och de nya idéerna

Kommunismens och socialismens visioner har vissnat. I stället upplever frihetstanken en renässans. De nya idéerna anammades först av de konservativa partierna. Det är naturligt, skriver Sven Rydenfelt, för dessa är mer liberala än de partier som kallar sig liberala. De nya idéerna är djupt kritiska inte bara mot östblockets helsocialism utan också mot de västliga välfärdsstaternas halvsocialism. I Sverige har denna resulterat bli i socialiserad sjukvård och skola och ett näringsliv insnärjt i tvångströja. Skulle en borgerlig regering ta över 1985 kommer dess chanser att vara långt bättre än 1976 för dess idéer är helt andra än då.

Sven Rydenfelt har varit universitetslektor i nationalekonomi vid Lunds Universitet.

Ett spöke hemsöker Europa – kommunismens spöke. Så skrev Marx 1848 i inledningen till Kommunistiska manifestet. Med en otrolig överdrift, eftersom inte många vid den tiden hört talas om fenomenet. Så småningom kom dock kommunism och socialism att ta gestalt och verkligen bli till spöken som skulle skrämma inte bara Europa utan världen.

I dag har dessa politiska idéers drömballonger punkterats och sjunkit till marken som grå trasor. Deras eldar har falnat, deras visioner vissnat och deras spöken slutat att skrämma.

I dag är det ett annat spöke som hemsöker världen, ett spöke som framför allt skrämmer socialister. De kallar det högerspöket – ett öknamn. I verkligheten har det varken med höger eller vänster att göra, i verkligheten är det fråga om en frihetstankens renässans. Socialisterna likaväl som välfärdsstaternas halvsocialister är lika chockerade över att fler och fler människor samlas under frihetsidéernas fanor. Särskilt skrämmande för försvararna av det etablerade samhället har varit det faktum att framför allt ungdomen, den nya generationen, attraherats.

Naturligtvis kom de nya vindarna från Förenta staterna, ett land där frihet och konkurrens på det ekonomiska området skapat världens i särklass högsta levnadsstandard och där frihet och konkurrens på det andliga området skapat en kultur och en vetenskap av sådan klass att lejonparten av Nobelprisen alltid hamnar i USA.

De nya idéerna är djupt kritiska inte bara mot östblockets helsocialism utan också mot de västliga välfärdsstaternas halvsocialism. Deras kritik av det bestå-

ende innebär en radikalism som skrämmer alla försvarare av det etablerade samhället. Den nya vågen som kommit att kallas ömsom nykonservatism och ömsom nyliberalism, har som en radikal rörelse ingenting med konservatism i dess gamla betydelse att göra. Inte heller har den mycket att göra med det tidigare halvsocialistiska parti som i vårt land uppträtt under falskskylden liberalism.

Nya vindar över Sverige

I vårt land accepterades de nya idéerna först av Fria moderata studentförbundet (ej partianslutet) och därefter av Moderata ungdomsförbundet. När de omvälvande idéerna började sprida sig även inom det moderata partiet, är det självklart att de stötte på hårt motstånd från de konservativa medlemmarna. Men nya livskraftiga idéer har en genomslagskraft som inte går att stoppa och det nya parti-programmet är starkt påverkat av frihetsidéerna.

Att det överallt i världen blev de konservativa partierna som först anammade de nya idéerna kan inte förvåna, eftersom dessa partier sedan länge varit i grunden mer liberala än de partier som uppträtt under denna skylt. I två av världens viktigaste länder, Förenta staterna och Storbritannien, sitter sedan några år regeringar vars program är starkt påverkade av dessa idéer. Att idéerna måste möta starkt motstånd även inom dessa partier och regeringar är ofrånkomligt och förklarar att genomslaget i den praktiska politiken blivit mindre än vad många väntat sig.

Naturligtvis sprider sig idéerna även utanför de konservativa partierna. I vårt

land har folkpartiet under sin nye ledare, Bengt Westerberg, fått en liberal inriktning som det tidigare saknade.

Mest överraskande är genomslagskraften inom det socialistiska lägret. De nya idéerna håller sakta men säkert på att infiltrera inte bara den svenska socialdemokratien utan även dess broderpartier ute i världen. Till och med inom de socialistiska staterna är socialism och centralstyrning på reträtt. Mest märks detta i Kina, minst i Sovjetunionen. Men misströsta inte – det kommer snart att märkas även där.

En statsmakt som kan garantera medborgarnas säkerhet till liv och egendom – lag och ordning – är en nödvändighet, och människorna har alltid varit beredda att betala en hel del i form av skatter för denna trygghet. Den moderna välfärdsstaten har emellertid gått oerhört mycket längre och tagit över mängder av funktioner som – enligt de nya idéerna – bättre och effektivare kan skötas i privat regi. Och ju större staten blivit, desto mindre har de enskilda människorna blivit.

Staten har utvecklats till en förmyndarstat som överlåtit mindre och mindre åt individernas egna ansvar och insatser. Och allt vad staten gör, sker med hjälp av lagstiftning, poliser, domstolar och hot om straff för den som inte åttlyder statens order. Staten arbetar alltid med våldet som redskap, och det är emot detta orimligt omfattande våldsregemente de nya idéerna sätter in sin kritik. Eftersom frihet och tvång är fiender från begynnelsen, måste också statligt tvång och demokrati komma i motsatsställning till varandra.

Demokratins svagheter

Begreppet demokrati kan definieras på många olika sätt men alla tycks överens om att det fundamentalt har med individuell frihet att göra. I varje land har de styrande politikerna formuleringsmonopol och definierar demokrati som det passar dem. I vårt land och jämförbara länder brukar det definieras som majoritetsstyre. Ett beslut som stöds av en majoritet, om än aldrig så liten, betecknas som demokratiskt.

I varje samhälle är det makthavarna som behärskar informationen och dess instrument, och i varje samhälle ger makthavarna folket den information som det ligger i deras intresse att ge. På varje samhälles informationskarta finns det därför *svarta hål*.

Ett av vårt svenska samhälles många svarta hål gäller den helt uteblivna informationen om vår sk demokratis svagheter, det faktum att majoriteter – i demokratisk ordning – kan förtrycka och utsga minoriteter, något som regelmässigt också sker. Men eftersom människorna har en fantastisk förmåga att tro vad som ligger i deras intresse att tro, känner sig beslutsfattarna alltid övertygade om att beslutet (som uteslutande gynnar majoritetens intressen) är rättvist och välsignelsebringande för alla i samhället.

Under 1970-talet blev det i västvärlden extra populärt att med hjälp av hundratals statliga regleringar inskränka företagens rörelsefrihet och med hjälp av skatter lägga beslag på en stor del av det kapital, företagen i annat fall skulle ha investerat. Naturligtvis fattade majoritetens medlemmar dessa beslut med det allra bästa samvete och övertygade om att i tvångströjor insnärda och med kon-

fiskatoriska skatter plundrade företagare skulle fungera lika bra som fria och oplundrade företagare tidigare gjort. Och eftersom informationen om dessa sammanhang var obefintlig – ett svart hål – kunde ju ingen begripa varför plötsligt företagarminoriteten slutade investera och sysselsätta folk som tidigare, begripa varför plötsligt en kris med stagnation och arbetslöshet uppstod.

Informationens svarta hål

Vi har i vårt land *en socialiserad sjukvård* men eftersom alla partier hittills varit överens om detta system har termen socialiserad inte fått användas. I en artikel i Svensk Tidskrift (1/85) använde jag termen och fick med anledning av artikeln en inbjudan att skriva om samma ämne i Läkartidningen – dock endast på villkor att termen inte användes (artikeln kom i nämnda tidning 13/85).

Alla har i dag klart för sig att vår sjukvård i många avseenden fungerar erbarmligt illa, men ingen förstår varför. Om man gör klart för sig att vår sjukvård är socialiserad och måste ha de egenskaper ett socialiserat system alltid har, blir det genast lättare.

Den balans och jämlikhet mellan producent och konsument som utmärker ett marknadssystem finns inte i ett socialistiskt. Här har alltid producenterna – personal, fack och politiker – ett oerhört övertag gentemot konsumenterna – patienterna. Patienterna blir här en sorts nådehjon som ödmjukt och fogligt måste tiggas om vård, medan de i ett system med privata läkare och sjukhus blir *kunder* med den makt en kund alltid har. Informationens svarta hål förklarar varför ingen i vårt land någonsin snuddat

vid dessa avgörande sammanhang (se härom en kommande artikel i *Sunt Förnuft* 6/1985).

Detsamma gäller om *vår socialiserade skola* – producenterna har tagit makten, medan konsumenterna (elever och föräldrar) berövats all makt. När jag som medlem i en föräldraförening en gång frågade rektor vad man föregående år sysslat med, blev svaret – med rökrutor och fickpengar. Jämför med vad föräldrarna i en privat skola får syssla med – anställning av lärare, val av läroböcker, kursplaner etc.

Barn är av naturen utrustade med ett oerhört starkt kunskapsbegär, men vår socialiserade skola lyckas ofta snabbt och effektivt ta död på detta begär. I brist på motivation upplever många barn skolan som ett fängelse och reagerar med arbetsvägran och skolk. Naturligtvis finner skolans producenter att felet ligger hos eleverna, som skickas till psykologer och läkare. Men det producenterna kallar disciplinproblem är i realiteten en revolt, en berättigad revolt, det enda i vår skola som kan åstadkomma reformer och ändringar till det bättre. Informationens svarta hål förklarar frånvaron av verkligt konstruktivt tänkande på skolans område.

Politikerföraktet

Våra politiker beklagar sig bittert över detta förakt. De borde i stället begrunda orsakerna, gemensamma för samtliga partier. När de borgerliga partierna efter mer än fyrtio års politisk ökenvandring

1976 fick bestiga taburetterna, gjorde den småskurna rivaliteten dem rege-ringsodugliga och resulterade i ett politiskt fiasko som inte kunde varit större.

När socialdemokraterna 1982 tog över konkursboet (med en statskund som för decennier kommer att kännas som en kvarnsten), hade de alla chanser att regera bättre än företrädarna – sämre var omöjligt. Härtill kom att sossarna lärt sig vissa läxor av sina tidigare misslyckanden och faktiskt gjorde en del riktigt bra saker – devalvering, sänkning av marginalskatterna, frisläppande av kreditmarknaden etc.

Till det politiska spelets regler hör emellertid att aldrig någonsin visa en politisk motståndare normal mänsklig hövlighet och generositet, att aldrig ge honom ett erkännande när han gjort något bra. Tydligt är man rädd att han skulle kunna tjäna på ett sådant erkännande.

När borgarna 1981 på goda grunder devalverade med 10 procent kastade sig sossarna över dem och betecknade åtgärden som vansinnig, och när sossarna 1982 på goda grunder devalverade med 16 procent upprepades samma beklämmande skådespel. Vad kan ett sådant beteende skapa annat än förakt?

Vad som i dag gör att man trots allt kan se framtiden an med en viss optimism är att de nya idéerna hela tiden arbetar, hela tiden breder ut sig. Skulle en borgerlig regering ta över 1985, kommer dess chanser att lyckas att vara långt bättre än fallet var 1976. Därför att dess bärande idéer är helt andra.